

identiteitsontwikkeling en/in het curriculum?

ResearchED 2018 – Amstelveen 20 januari

Voorstellen

Alderik Visser
a.visser@slo.nl

@alderikvisser

Voorheen: docent geschiedenis en filosofie

Nu: leerplannen bij SLO – geschiedenis, burgerschap, identiteitsontwikkeling

Doel & Vorm

doel

Nadere verheldering van begrippen (zie: ResearchED 2017)

Actief werken aan vormen en inhouden, passend bij jou / jouw school / insteek / overtuiging

Resultaat 1: praktische ideeën

Resultaat 2: feedback voor mij / mijn tool

vorm

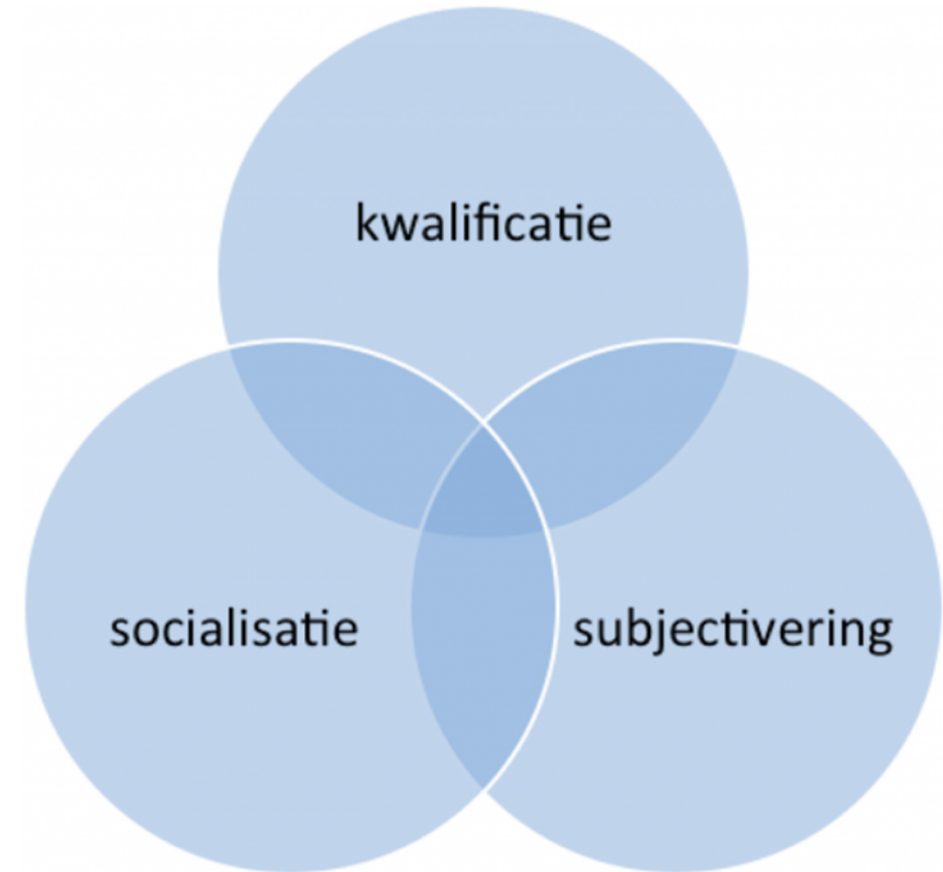
Praatjes (plaatjes)

Ontwerpen

Curriculum?

Kennisontwikkeling, maatschappelijke vorming en persoonsvorming zijn de drie hoofddoelen van onderwijs. Het Platform Onderwijs2032 vindt het belangrijk dat er een betere balans komt tussen deze drie doelen. Dat betekent dat persoonsvorming in toekomstgericht onderwijs meer nadruk krijgt dan nu. Niet alleen thuis en op de sportclub, maar ook op school ontdekken leerlingen wie ze zijn en willen worden, wat ze belangrijk vinden en hoe ze zichzelf tot anderen verhouden. Het Platform beschouwt de school daarom als oefenplaats voor persoonlijke kwaliteiten.”
Ons Onderwijs 2032 (2016)

Biesta, G. (2014). Wat is goed onderwijs? (www.nivoz.nl)

Persoonsvorming?

Vorming

Bildung

Individuatie

Identiteitsontwikkeling

Identiteitsvorming

Zelfontplooiing

Subjectificatie

Subjectwording

.....

Is het conceptueel /praktisch te onderscheiden van socialisatie?

Is het een taak van de school?

Hoe zit het in dit verband met de verhoudingen tussen school – ouders – de staat? (art. 23)

Hoort het thuis in het curriculum – of is het uitsluitend een quaestie van pedagogiek / didactiek / interactie?

Vier motieven?

Conceptueel wel te scheiden, in de praktijk van scholen / in de hoofden van mensen radicaal door elkaar heen:

- **Religieus-moreel motief:** (religieus geladen) waarden / deugden / zingeving, als fundament voor persoonlijke ontwikkeling
- **Bildungsmotief:** brede algemene vorming = inwijding in cultuur als basis voor vrijheid en ontplooiing
- **(zelf)ontplooingsmotief:** authenticiteit en autonomie als middel en/of als doel van opvoeding en onderwijs
- **Verheffingsmotief:** cultiveren van kennis en gedrag als middel tot sociale stijging van individuen en groepen kinderen.

Actuele tendensen?

(Negatief: ‘persoonsvorming’ (of Bildung) als tegengif tegen de te bezweren afrekencultuur)

Personalisering: maatwerk, talent, het kind centraal – verdergaande individualisering (van leerroutes)

(vgl. Masschelein, J., M. Simons (2017). De leerling centraal in het onderwijs. Grenzen van personalisering? Leuven: Acco)

Psychologisering: welzijn, welbevinden, sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen (grit, growth mindset, positieve psychologie, enz.)

Pedagogisering: herleving van ‘het pedagogische’ inclusief de morele dimensie daarvan (Biesta, de bildungsbeweging, enz.)

(Verlegenheid: persoonsvorming / pedagogiek als substituut voor (voorheen) de levensbeschouwelijke identiteit van de school)

Nog even ... theorie

Afbakening eenduidig domein van persoonsvorming of identiteitsontwikkeling

dat mogelijkheden biedt aan scholen / docenten om naar eigen bevinding / overtuiging aan te haken

en tegelijk handvatten biedt voor docenten om 'gesloten' praktijken snel te 'openen' naar onderwijs 'gewoon' leerstofgebonden leren mogelijk maakt, maar ook aanleiding geeft tot betekenisverlening door leerlingen

= tool met handelingswerkwoorden voor praktijken

(op basis van de fenomenologische antropologie van Helmut Plessner (1922))

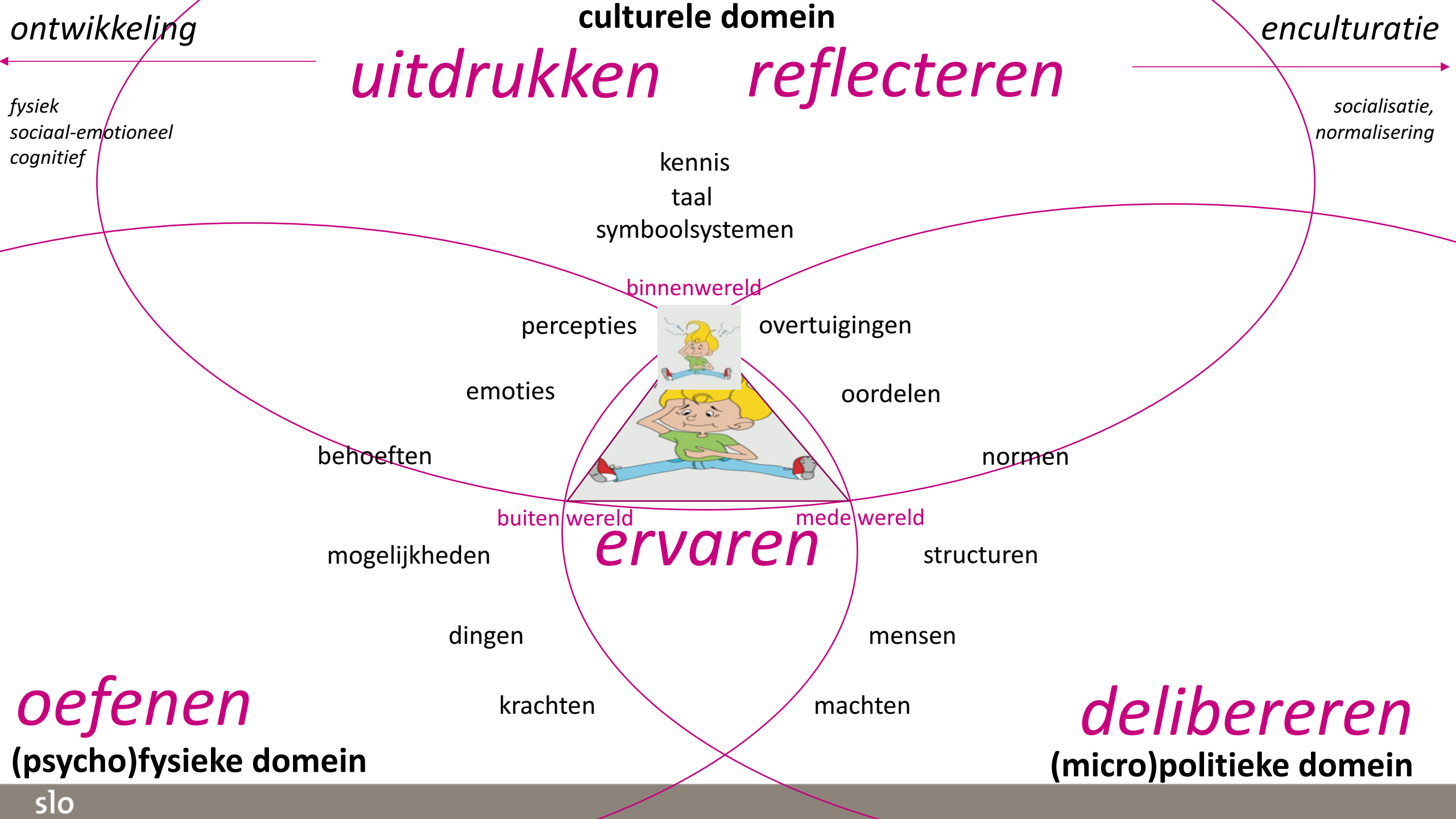

definitie

“Persoonsvorming (op en door school) kunnen we - open en zeer voorlopig - definiëren als het geheel aan geplande en ongeplande ervaringen, dat een individuele leerling helpt allengs op een meer volwassen manier vorm, richting en betekenis te verlenen aan het persoonlijke bestaan.

Zelfbepaling (autonomie, vrijheid) is daarbij in onze contreien lang synoniem voor volwassenheid geweest, en dat niet zonder reden of tegenspraak. Vanzelfsprekend kan volwassenheid ook meer of andere vaardigheden of deugden omvatten - zorgzaamheid, verantwoordelijkheid enzovoorts. Invulling en rechtvaardiging ervan is zozeer een kwestie van smaak en signatuur, dat ik een poging daartoe hier achterwege laat. (...)

Visser, A. (2017). Persoonsvorming in samenhang. Over lichamelijke, innerlijke, politiek en 'reële fantasie'. Narthex. Tijdschrift voor levensbeschouwing en educatie. 17 (2) 25-35

uitdrukken

hoe kan ik daarover

spreken
schrijven
denken

hoe kan ik dat

verbeelden
maken

oefenen

Hoe kan ik mijn (fysieke) grenzen

verkennen / verleggen?

Wat en hoe vaak moet ik daarvoor

doen
maken
proberen
falen

ervaren

processen
Praktijken
gebeurtenissen
emoties
zienswijzen
zinnebeelden
kennis

reflecteren

wat zegt dat over

mijzelf
mijn mogelijkheden / beperkingen
mijn overtuigingen
mijn omgeving / cultuur
mijn taal / denken
die of dat van anderen

delibereren

hoe oordeel ik daarover ...

intuïtief?
systematisch / met afstand? / theoriegeleid
hoe kom ik / komen anderen tot oordelen?
hoe weeg ik verschillende visies / oordelen / belangen?

scenario → aspect ↓	vakvariant	uitgesmeerde variant	integrale variant	kernactiviteit handelings- werkwoorden
psycho-fysiek (welzijn)				ervaren / beleven
cognitief (bildung; empathie)				oefenen
moreel- levensbeschouwelijk (normen, waarden, deugden)				uitdrukken reflecteren delibereren

Met je groep: stel jezelf een **identiteitsvormend doel** (op een van de drie terreinen: fysiek-mentaal – cognitief – sociaal);

bedenk daarbij ook een doelgroep (een groep leerlingen, leeftijd x, niveau ; denk er niet te lang over, kies iets)

Welke **(leer)ervaringen** kunnen hen helpen om dit doel te bereiken? **schrijf op!**

Welke **activiteiten** kun je daarrond bedenken?

oefenen / uitdrukken / delibereren / reflecteren (zonder navel!)

minimaal een, mogelijk meer (leer)rijke ervaringen, steeds minstens twee activiteiten op gepast niveau

Waar in het curriculum kun je deze activiteiten kwijt?? (eigen vak / verschillende vakken / in de school als 'community')

doe een implementatievoorstel aan je team / schoolleiding

(Tijd over??) Hoe maak je de 'resultaten' van deze inspanningen zichtbaar / merkbaar?

overtuig de inspecteur!